

KODEKS PRAKSE EUROPSKE STATISTIKE

prihvaćen od Statističkoga programskog odbora 24. veljače 2005.

Predgovor

Definicije: U smislu ovog dokumenta:

Izraz „europska statistika“ znači statistika Zajednice u smislu uredbe Vijeća (EZ-a) br. 322/97 od 17. veljače 1997. o statistici Zajednice, koju izrađuju i diseminiraju nacionalna statistička tijela i statističko tijelo Zajednice (Eurostat), u skladu s člankom 285., stavkom 2. Rimskog ugovora o osnivanju Europskih zajednica.

Izraz „statističko tijelo“ znači, na državnoj razini, nacionalni statistički institut (NSI) i ostala statistička tijela zadužena za izradu i diseminaciju europskih statistika te, na razini Zajednice, Eurostat.

Izraz „europski statistički sustav“ (dalje u tekstu: ESS) znači zajedništvo Eurostata, nacionalnih statističkih instituta i ostalih statističkih tijela odgovornih za izradu i diseminaciju europskih statistika u svakoj zemlji članici.

U skladu s Ugovorom o osnivanju Europske zajednice, posebno njegova članka 285., stavka 2., i uredbe Vijeća (EZ-a) br. 322/97 od 17. veljače 1997. o statistici Zajednice te Temeljnim načelima službene statistike, koje je prihvatila Statistička komisija Ujedinjenih naroda 14. travnja 1994., Kodeks prakse ima dvostruku ulogu:

- povećati povjerenje u neovisnost, cjelovitost i odgovornost nacionalnih statističkih tijela i Eurostata te u vjerodostojnost i kvalitetu statistika koje oni izrađuju i diseminiraju (tzv. vanjski fokus)
- promicati primjenu najboljih međunarodnih statističkih načela, metoda i prakse od strane svih proizvođača europske statistike radi poboljšavanja njihove kvalitete (tzv. unutarnji fokus).

Kodeks je namijenjen provedbi u:

- tijelima vlasti (tj. vladama, ministarstvima, Europskoj komisiji, Vijeću Europe) – kako bi im dao smjernice kojima bi se osiguralo da njihove statističke službe budu organizirane profesionalno i s resursima koji omogućuju izradu vjerodostojnih europskih statistika na način koji osigurava samostalnost, integritet i odgovornost
- statističkim tijelima i njihovu osoblju – kako bi se osigurala mjerila za primjenu statističkih načela, vrijednosti i najbolje prakse, koja im trebaju pomoći u izradi i diseminaciji harmoniziranih europskih statistika visoke kvalitete.

Kodeks je namijenjen informiranju:

- korisnika – kako bi pokazao da su europska i nacionalna statistička tijela nepristrana te da su statistike koje izrađuju i diseminiraju vjerodostojne, objektivne i pouzdane
- davateljima podataka – kako bi pokazao da je povjerljivost podataka koje daju zaštićena te da neće biti izloženi pretjeranim zahtjevima za davanjem podataka.

Kodeks prakse čini 15 načela. Tijela vlasti i statistička tijela unutar Europske zajednice obvezuju se na pridržavanje načela određenih ovim kodeksom te na periodično nadziranje njihove primjene uz pomoć pokazatelja dobre prakse (dalje u tekstu: pokazatelji) za svako od 15 spomenutih načela, koja će se koristiti kao odrednice.

Statistički programski odbor utemeljen Odlukom Vijeća 89/382/EEC od 19. lipnja 1989. redovito će provoditi stručni nadzor primjene Kodeksa.

Institucijski okvir

Institucijski i organizacijski faktori znatno utječu na učinkovitost i vjerodostojnost statističkog tijela koje izrađuje i diseminira europske statistike. Relevantna pitanja odnose se na profesionalnu neovisnost, ovlasti za prikupljanje podataka, primjerenost resursa, predanost kvaliteti, statističku povjerljivost, nepristranost i objektivnost.

1. načelo: Profesionalna neovisnost – Profesionalna neovisnost statističkih tijela od ostalih političkih, regulatornih i upravnih odjela i tijela te subjekata iz privatnog sektora osigurava vjerodostojnost europske statistike.

Pokazatelji

- Neovisnost statističkog tijela od političkih i ostalih vanjskih utjecaja pri izradi i diseminiranju službene statistike utvrđena je zakonom.
- Čelna osoba statističkog tijela ima dovoljno visok hijerarhijski položaj s pomoću kojeg osigurava pristup političkim tijelima i upravnim javnim tijelima na višoj razini. On/ona mora imati najviši stupanj stručne sposobnosti.
- Čelna osoba statističkog tijela i, tamo gdje je to prikladno, čelne osobe statističkih tijela imaju odgovornost osigurati da se europske statistike izrađuju i diseminiraju na neovisan način.
- Čelna osoba statističkog tijela i, tamo gdje je to prikladno, čelne osobe statističkih tijela jedini su odgovorni za određivanje statističkih metoda, standarda i postupaka te sadržaja i vremenskog slijeda objavljivanja statistika.
- Statistički programi rada objavljuju se, a periodička izvješća opisuju postignuti napredak.
- Statistička priopćenja jasno se razlikuju i objavljuju neovisno o političkim stavovima.
- Statističko tijelo, po potrebi, javno se izjašnjava o statističkim pitanjima, uključujući kritike i zlorabe službene statistike.

2. načelo: Ovlasti za prikupljanje podataka – Statistička tijela moraju imati jasne pravne punomoći za prikupljanje podataka za europske statističke potrebe. Upravna tijela, poduzeća i kućanstva te javnost u cjelini mogu se primorati da, na zakonskoj osnovi, a na zahtjev statističkih tijela, dopuste pristup ili prosljede podatke za potrebe europske statistike.

Pokazatelji

- Ovlasti za prikupljanje informacija potrebnih pri izradi i diseminaciji službene statistike uređene su zakonom.
- Statističkom je tijelu nacionalnom legislativom dopuštena uporaba administrativnih evidencija u statističke svrhe.
- Na temelju pravnog akta statističko tijelo može iznuditi odziv potreban za statistička istraživanja.

3. načelo: Primjerenost resursa – Resursi kojima raspolažu statistička tijela moraju biti dovoljna za ispunjavanje europskih statističkih zahtjeva.

Pokazatelji

- Ljudski, financijski i računalni resursi, dovoljni količinom i kvalitetom, raspoloživi su za udovoljavanje trenutačnim europskim statističkim potrebama.
- Opseg, razina detaljnosti i troškovi europske statistike primjereni su potrebama.
- Postoje procedure za procjenu i opravdanje zahtjeva za novim europskim nacionalnim statistikama u odnosu na njihove troškove.
- Postoje procedure za procjenu kontinuirane potrebe za svim europskim statistikama radi uvida u mogućnost njihova prekidanja ili zaustavljanja kako bi se resursi mogli osloboditi.

4. načelo: Predanost kvaliteti – Sve članice ESS-a obvezuju se raditi i surađivati u skladu s načelima utvrđenima u Deklaraciji o kvaliteti europskoga statističkog sustava.

Pokazatelji

- Redovito se vrši nadzor kvalitete proizvoda prema komponentama kvalitete ESS-a.
- Postoje procedure praćenja kvalitete prikupljanja, obrade i diseminacije statistika.
- Postoje procedure koji se bave pitanjem kvalitete, uključujući kompromise vezane za kvalitetu, te procesima planiranja za postojeća i predstojeća istraživanja.
- Smjernice o kvaliteti dokumentirane su, a osoblje kvalificirano. Te su smjernice u pisanom obliku i objavljene su.
- Provodi se redovito i temeljito revidiranje najvažnijih statističkih rezultata, prema potrebi uz pomoć vanjskih stručnjaka.

5. načelo: Statistička povjerljivost – Tajnost davatelja podataka (kućanstava, poduzeća, upravnih jedinica te drugih izvještajnih jedinica), povjerljivost informacija koje oni daju te njihova uporaba isključivo u statističke svrhe moraju biti u potpunosti zajamčene.

Pokazatelji

- Statistička povjerljivost zajamčena je zakonom.
- Zaposlenici statističkog tijela potpisom se prilikom zapošljavanja obvezuju čuvati povjerljivost.
- Propisane su znatne kazne za svaku svjesnu povredu statističke povjerljivosti.
- Propisane su upute i smjernice za zaštitu statističke povjerljivosti pri postupcima izrade i diseminacije statistika. Te su smjernice u pisanom obliku i objavljene su.
- Osigurani su fizički i tehnološki preduvjeti za zaštitu sigurnosti i integriteta statističkih baza podataka.
- Na vanjske korisnike koji imaju pristup statističkim mikropodacima za istraživačke svrhe primjenjuju se striktni protokoli.

6. načelo: Nepristranost i objektivnost – Statistička tijela moraju izrađivati i diseminirati europsku statistiku poštujući znanstvenu neovisnost na objektivan, profesionalan i transparentan način, kojim se sa svim korisnici postupa jednako.

Pokazatelji

- Statistike se sastavljaju na objektivnoj osnovi temeljenoj na statističkim pravilima.
- Izbor izvora podataka i statističkih tehnika određeni su statističkim pravilima.
- Pogreške pronađene u objavljenim statistikama ispravljaju se i objavljuju u najkraćem mogućem roku.

- Podaci o metodama i postupcima kojima se koriste statistička tijela dostupni su javnosti.
- Termini i učestalost statističkih priopćenja unaprijed se objavljuju.
- Svi korisnici imaju jednak i istodoban pristup statističkim priopćenjima, a svaki privilegirani, raniji pristup vanjskoga korisnika ograničen je, kontroliran i objavljen. U slučaju prijevremenog pristupa podacima procedure koje određuju raniji pristup trebaju biti revidirane s ciljem osiguravanja nepristranosti.
- Statistička priopćenja i izjave tijekom tiskovnih konferencija objektivni su i nepristrani.

Statistički procesi

Europski i drugi međunarodni standardi, smjernice i dobre prakse moraju se u potpunosti poštovati u postupcima koje statistička tijela provode radi organiziranja, prikupljanja, obrade i diseminiranja službene statistike. Vjerodostojnost statistike povećava se stjecanjem reputacije dobrog upravljanja i djelotvornosti. Odgovarajući čimbenici jesu dobra metodologija, prikladni statistički postupci, umjerena opterećenost davatelja podataka i ekonomičnost.

7. načelo: Dobra metodologija – Dobra metodologija mora podupirati kvalitetu statistike. Za to su nužni odgovarajući alati, postupci i stručnost.

Pokazatelji

- Sveukupni metodološki okvir statističkog tijela slijedi europske i ostale međunarodne standarde, smjernice i dobru praksu.
- Postoje procedure za osiguravanje dosljedne primjene standardnih pojmova, definicija i klasifikacija unutar statističkog tijela.
- Poslovni registar i okvir za istraživanja stanovništva redovito se ocjenjuju i po potrebi prilagođavaju radi postizanja visoke razine kvalitete.
- Postoji detaljna usklađenost nacionalne klasifikacije i sustava sektorizacije s odgovarajućim europskim sustavima.
- Zapošljava se kadar s diplomom iz odgovarajućih akademskih disciplina.
- Zaposlenici pohađaju odgovarajuće obrazovne tečajeve i konferencije, povezani su s kolegama statističarima na međunarodnoj razini s ciljem učenja od najboljih i unapređivanja vlastitoga stručnog znanja.
- Radi poboljšanja metodologije organizira se, kad je moguće, suradnja sa znanstvenom zajednicom, a vanjskim procjenjivanjem ocjenjuje se kvaliteta i učinkovitost primijenjenih metoda te promiče uporaba boljih alata.

8. načelo: Odgovarajući statistički postupci – Odgovarajući statistički postupci, primijenjeni od prikupljanja podataka do potvrđivanja podataka, moraju podržavati kvalitetu u statistici.

Pokazatelji:

- Za one europske statistike koje se temelje na administrativnim podacima definicije i pojmovi korišteni za administrativne svrhe moraju biti dobra aproksimacija onima koji se traže za statističke svrhe.
- U slučaju statističkih istraživanja upitnici se sustavno testiraju prije prikupljanja podataka.
- Oblikovanje istraživanja, izbor uzoraka i utežavanje uzoraka dobro su utemeljeni te se redovito preispituju, revidiraju ili ažuriraju prema metodološkim zahtjevima.
- Koriste se odgovarajući računalni sustavi za editiranje i inputiranje podataka, koji se prema metodološkim zahtjevima redovito preispituju, revidiraju i ažuriraju.
- Revizije slijede standardne – dobro utemeljene i transparentne procedure.

9. načelo: umjereno opterećivanje davatelja podataka – Zahtjevi pri izvještavanju trebaju biti proporcionalni potrebama korisnika podataka te ne smiju biti pretjerani za davatelje podataka. Statističko tijelo prati opterećenost davatelja podataka i postavlja ciljeve za smanjivanje te opterećenosti kroz vrijeme.

Pokazatelji

- Opseg i složenost zahtjeva europske statistike ograničeni su na nužne potrebe.
- Izvještajna obveza raspoređena je što je moguće šire po ciljanim populacijama pojedinih istraživanja s pomoću odgovarajućih tehnika uzorka.
- Informacije koje se traže od poslovnih subjekata prikupljaju se, koliko god je to moguće, iz njihovih godišnjih računa, a gdje god je to moguće, prikupljaju se elektroničkim putem radi olakšavanja prikupljanja.
- Ako točni podaci nisu raspoloživi, prihvatljive su najtočnije procjene i približne vrijednosti.
- Administrativni izvori koriste se kad god je to moguće kako bi se izbjegli ponovljeni zahtjevi za davanjem podataka.
- Da bi se izbjeglo ponavljanje istraživanja, uspostavljena je razmjena podataka među statističkim tijelima.

10. načelo: Ekonomičnost – Resursima se mora učinkovito raspolagati.

Pokazatelji

- Unutarnjim i neovisnim vanjskim mjerama nadzire se način uporabe resursa u statističkom tijelu.
- Rutinski administrativni postupci (prikupljanje podataka, kodiranje, potvrđivanje) u najvećoj su mjeri automatizirani.
- Proizvodni potencijal informacijskih i komunikacijskih tehnologija optimizira se za prikupljanje, obradu i diseminiranje podataka.
- Proaktivan napor ulaže se u poboljšavanje statističkih potencijala u administrativnim evidencijama s ciljem izbjegavanja skupih izravnih statističkih istraživanja.

Statistički rezultati

Raspoloživi statistički podaci moraju zadovoljavati potrebe korisnika. Statistika udovoljava europskim standardima kvalitete i služi potrebama europskih institucija, vlada, istraživačkih ustanova, poduzeća i šire javnosti. Važnost se pridaje tome da statistike budu relevantne, točne, pouzdane, pravodobne, usklađene, usporedive na razini regija i država te lako dostupne korisnicima.

11. načelo: Relevantnost – Europska statistika mora udovoljavati potrebama korisnika.

Pokazatelji

- Koriste se postupci kojima se dobivaju povratne informacije od korisnika, prati relevantnost i praktična uporabljivost postojeće statistike pri udovoljavanju potrebama korisnika te najavljuju njihove novonastale potrebe i prioritete.
- Zadovoljene su prioritetne potrebe i iskazuju se u programu rada.
- Periodično se provode istraživanja o zadovoljstvu korisnika.

12. načelo: Točnost i pouzdanost – Europska statistika mora točno i pouzdano odražavati stvarnost.

Pokazatelji

- Izvori podataka, međurezultati i statistički rezultati ocjenjuju se i potvrđuju.
- Pogreške pri uzorkovanju i sve druge pogreške mjere se i sustavno dokumentiraju u skladu s komponentama kvalitativnog okvira ESS-a.
- Studije i analize revizija provode se rutinski i interno upotrebljavaju za informiranje o statističkim procesima.

13. načelo: Pravodobnost i vremenska određenost – Europska statistika mora se pravodobno i diseminirati u određenom vremenu.

Pokazatelji

- Pravodobnost udovoljava najvišim europskim i međunarodnim diseminacijskim standardima.
- Određen je dan i sat za objavljivanje europske statistike.
- Periodičnost europske statistike uzima u obzir potrebe korisnika kad god je to moguće.
- Svako odstupanje od rasporeda vremena diseminacije unaprijed se objavljuje, objašnjava te se određuje novi datum objavljivanja.
- Privremeni rezultati prihvatljive ukupne kvalitete diseminiraju se po potrebi.

14. načelo: Smislenost i usporedivost – Europska statistika mora biti dosljedna iznutra, po vremenu i usporediva među regijama i državama; treba biti omogućeno kombiniranje i skupna uporaba srodnih podataka iz različitih izvora.

Pokazatelji

- Statistika je iznutra smisljena i dosljedna (npr. promatrani aritmetički i računovodstveni identiteti).
- Statistike su smisljene i uskladive u prihvatljivom razdoblju.
- Statistika se prikuplja na osnovi skupnih standarda koji se odnose na opseg, definicije, jedinice i klasifikacije u različitim istraživanjima i izvorima.
- Statistike iz različitih istraživanja i izvora uspoređuju se i usklađuju.
- Usporedivost podataka po zemljama postiže se periodičnom izmjenom podataka europskoga statističkog sustava i drugih statističkih sustava; metodološke studije provode se u uskoj suradnji država članica i Eurostata.

15. načelo: Dostupnost i jasnoća – Europska statistika mora biti predstavljena na jasan i razumljiv način, diseminirana na odgovarajući i primjeren način, raspoloživa i dostupna na nepristranoj osnovi zajedno s metapodacima i smjernicama.

Pokazatelji

- Statistika je predstavljena u obliku koji omogućava ispravno tumačenje i smislene usporedbe.
- Za diseminacijske usluge koriste se moderne informacijsko-komunikacijske tehnologije i, kad je to potrebno, objavljivanje u tradicionalnome tiskanom obliku.
- Kad je to moguće, osiguravaju se analize po narudžbi i objavljuju se.
- Pristup mikropodacima dopušta se za istraživačke svrhe i uređuje se strogim protokolima.
- Metapodaci se dokumentiraju u skladu sa standardiziranim sustavima metapodataka.
- Korisnici se obavještavaju o metodologiji statističkih procesa i kvaliteti statističkih rezultata u odnosu na kriterije kvalitete ESS-a.